

Muzeum Polskich Formacji Granicznych

<https://muzeumsg.strazgraniczna.pl/muz/formacje-ochrony-granic/tradycje/od-1991/miejsca-pamieci/9794,Podroz-na-dawne-kresy-Rzeczpospolitej-14-18092012-r.html>
2024-07-16, 18:30

Podróż na dawne kresy Rzeczypospolitej

W dniach 14 - 18.09.2012 r. 16 - osobowa grupa członków Stowarzyszenia Weteranów Polskich Formacji Granicznych, (R. Dudek, M. Filipowiak, W. Grobelski, K. Kupiński, E. Milewski, J. Pasek, A. Radica, K. Szczepański, D. Szymanowski, B. Tomaszewski, Z. Żuk), w tym funkcjonariuszy Straży Granicznej i ich rodzin, wraz z prezesem W. Bocheńskim odbyła kolejną podróż historyczno - wojskową na dawne Kresy Rzeczypospolitej. Punktem docelowym wyprawy na położony nad rzeką Słucz sarnieński odcinek bastionu „Polesie” były Rejony „Berducha” i „Tylne - Wieś”, a celem inwentaryzacja miejsc pochówku żołnierzy batalionu fortecznego KOP „Sarny” poległych podczas walk i zamordowanych przez żołnierzy sowieckich po poddaniu się.

Zanim jednak dojechalśmy do Tynnego, zatrzymaliśmy się na nocleg w budynku Centrum Dialogu (CDK), zarządzanego przez Chorągiew Łódzką ZHP, w położonej w dorzeczu Garbachu i Styru wsi Kościuchnowce. To tu spotkały się wszystkie trzy Brygady Legionów Polskich. Trzecia bitwa kościuchnowska, jaka rozegrała się 4 - 6 lipca 1916 r., to największa polska bitwa I wojny światowej. 14.09. odwiedziliśmy miejsca związane z walkami Legionów: Polski Mostek na Bezimiennym Potoku, cmentarz legionowy w Polskim Lasku, Lasek Saperski, Kopiec Chwały Legionowej na Polskiej Górze i miejscowy cmentarz. Oprowadzał nas hm. J. Górecki, dyrektor CDK. Jadąc dalej, w kierunku Sarn, przejechaliśmy przez Wołczec, w którym znajduje się także kwatera legionistów poległych w tej bitwie.

W Sarnach, w dawnym kościele garnizonowym, podczas Mszy Św. koncelebrewanej przez ks. ppłk. Mirosława Kurjaniuka, kapelana Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej i ks. Władysława Łukasiewicza, proboszcza parafii p.w. Przemienienia Pańskiego w Sarnach, z udziałem dziekana prawosławnego Straży Granicznej, Adama Weremiewicza oraz duchownych innych wyznań, odbyło się odsłonięcie tablicy upamiętniającej żołnierzy pułku KOP „Sarny”. W uroczystości uczestniczyli płk Jacek Gartman, zastępca komendanta Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej, Jan Markowski prezes Chełmskiego Środowiska Żołnierzy 27 Wołyńskiej Dywizji Piechoty AK, nasza delegacja, przedstawiciele lokalnych władz oraz ukraińskiej jednostki artyleryjskiej stacjonującej w dawnych koszarach KOP. Po zakończeniu Mszy Św. odbyło się wręczenie przez Konsula RP K. Sawickiego przyznanych przez Zarząd SWPFG Srebrnych Jubileuszowych Znaków XX-Lecia SWPFG, które otrzymali płk J. Gartman i J. Markowski oraz członkowie SWPFG: ppłk W. Grobelski, kpt. B. Tomaszewski, chor. szt. E. Milewski, M. Filipowiak, phm A. Radica. Pomimo wstępnych uzgodnień z komendantem miejscowej jednostki wojskowej nie udało nam się wejść na teren koszar, potrzebna była zgoda Kijowa. Zrobiliśmy pamiątkowe zdjęcia przed

bramą. Rzęsisty deszcz padający od rana uniemożliwił nam eksplorację rejonu umocnionego w okolicach Sarn. Pojechaliśmy naszym autobusem do Korca, w 1939 roku miasteczka przygranicznego, za którym rozciągał się już Związek Sowiecki. Na nocleg zatrzymaliśmy się na plebanii u ks. proboszcza Waldemara Szlachty, zakopiańczyka z krwi i kości, w związku z czym długo trwały nasze nocne Polaków rozmowy. Następnego dnia uczestniczyliśmy w Mszy Św. celebrowanej przez proboszcza, podczas której nasz, stworzony naprędce poprzedniego wieczora, chór zaśpiewał kilka pieśni hymnicznych, religijnych i żołnierskich, m.in. „Marsz Pierwszej Brygady”, „Rotę”, „Boże, coś Polskę”, „Piechotę”, „Białe róże”, „Na strażnicy”. Po Mszy Św. ksiądz oprowadził nas po kościele Św. Antoniego z pocz. XVII w., niegdyś kaplicy zamkowej, pokazał sekretny tunel łączący dawniej kościół z plebanią i znajdującym się na drugim brzegu rzeki Korczyk zamkiem ksiąząt koreckich, dziś w ruinie. Obok kościoła znajduje się kwatera legionowa oraz grób NN KOP - owca. W Korcu obejrzelśmy także cerkiew i budynek klasztoru oraz dla nas najciekawszy obiekt w postaci zachowanego budynku dawnej strażnicy KOP, wybudowanej wg projektu arch. Tadeusza Nowakowskiego (obecnie dom mieszkalny) i dawny pas graniczny.

Wieczorem przybyliśmy do Zdołbunowa, gdzie w 1939 roku mieścił się sztab baonu KOP „Zdołbunów” (budynek sztabu zachował się do dzisiaj). Zatrzymaliśmy się w Hotelu „Zarja”, który na dwa dni stał się bazą noclegową naszej ekspedycji. 17.09. po przedpołudniowym spotkaniu z miejscową młodzieżą w Bibliotece Miejskiej udaliśmy się na odcinek ufortyfikowany Sektora „Tynne”, w Rejon „Tynne-Wieś”, gdzie kilku mieszkańców już w ubiegłym roku wskazało nam miejsca pochówku naszych żołnierzy zamordowanych przez NKWD. Niestety, ze względu na trwającą od lipca br. wymianę kadr w Konsulacie Generalnym RP w Łucku po wykryciu afery wizowej, Konsulat nie mógł pomóc nam w załatwieniu formalności niezbędnych dla głębszej eksploracji terenu przy użyciu georadaru i wykrywaczy metali. W tej sytuacji skróciliśmy nasz pobyt w Ukrainie i ograniczyliśmy się do wykonania inwentaryzacji geodezyjnej miejsc pochówku poległych i zamordowanych KOP - owców. Zinwentaryzowane przez nas miejsca pochówku znajdują się w pobliżu schronu bojowego nr 6 „Piekło”, usytuowanego między cerkwią (w 1939 r. cerkiew była usytuowana nieco dalej w kierunku północnym), a brzegiem rzeki Słucz. Jedno z miejsc pochówku, zlokalizowane na powierzchni 10,0 m * 12,5 m porośniętej robiniami akacjowymi, jest odległe o 32,0 m na północ od ściany schronu i jest w nim pochowanych 11 - 15 żołnierzy KOP. Drugie miejsce pochówku co najmniej 5 żołnierzy KOP, w którym wyraźnie widoczne są trzy kopczyki ziemne o wymiarach ok. 1,0 * 2,0 m, wyraźnie wyniesione ponad teren, jest usytuowane pod ok. 100 - letnią topolą w odległości 290 m na południe od ściany schronu „Piekło”. Informacje przekazała nam 74 - letnia mieszkanka Tynnego, której tę tajemnicę przekazała matka, zaprzyjaźniona przed wojną z miejscowym KOP - owcem o imieniu Tadeusz. Nasza rozmówczyni opowiedziała nam jak prezentowali się KOP - owcy i jak dobre były ich stosunki z miejscowymi. W pobliżu miejsca pochówku znajduje się bród przez Słucz (po drugiej stronie rzeki, która zmieniała w tym miejscu przebieg koryta, znajduje się rozbity schron nr 3 „Piorun”) i dwór, w którym stacjonowało kierownictwo budowy nr 13 w Tynnem. W Tynnem zwiedziliśmy izbę pamięci w starej

szkole (d. dwór) i rozmawialiśmy z p. Switłaną Kotok, wicedyrektorem miejscowej szkoły i jednocześnie autorką książki „Tynne nad Słuczem”, która podała w niej jako kolejne miejsce pochówku żołnierzy KOP teren zwany „Sowaki”, leżący na wschód od dawnego Kanału Zasilającego, łączącego rzeczkę Bobryk z terenem zalewowym Brody, i nieco na północ od Rejonu „Berducha” ze schronami bojowymi na wyniesieniu Łysej Góry. W obu rejonach pochowano ok. 280 żołnierzy KOP którzy poddali się i zostali rozstrzelani przez Sowieców. Fakt ten potwierdził m.in. członek naszego Stowarzyszenia, Adam Kotuła, jeden z ostatnich żyjących KOP - owców, żołnierz pułku „Sarny”, który pod dowództwem gen. Orlik - Rückemanna walczył z nacierającymi Sowietami w rejonie Szacka i Wytyczna. Na południowej ścianie schronu „Piekło” od 2009 roku znajduje się tablica upamiętniająca żołnierzy KOP zamontowana przez Harcerzy Hufca „Wołyń” i Rady Ochrony Pomników Walk i Męczeństwa przy współudziale władz gminy Tynne. Niestety podobna tablica, która znajdowała się na jednym ze schronów rejonu „Berducha”, na tzw. Łysej Górze nad jazem „Przekora” na Słuczu, została zniszczona przez nieznanych sprawców tuż po naszych uroczystościach 17.09.2011 r.

W 73. rocznicę agresji sowieckiej nasza grupa minutą ciszy uczciła pamięć obrońców Rzeczypospolitej, po czym złożyła kwiaty, mundurowi oddali honory, a ppłk W. Grobelski odegrał na trąbce „Śpij kolego”. Zapaliliśmy lampki na zlokalizowanych miejscach pochówku żołnierzy, a także u wejścia do wysadzonego schronu nr 9 „Pirat”, w którym zginął ppor. Jan Bołbott, dowódca plutonu „Tynne” 4 Kompanii Fortecznej.

W drodze powrotnej do Zdołbunowa przejechaliśmy przez Bereżne, miejsce stacjonowania baonu KOP. W Zdołbunowie podczas ogniska spotkaliśmy się z młodzieżą miejscowej Szkoły Ogólnokształcącej Nr 5 (dawnego Gimnazjum im. Adama Mickiewicza) i młodzieżą z Zespołu Szkół Techniczno-Ogólnokształcących z Pruszkowa, które w 2010 roku nawiązały partnerską współpracę. 18.09. kończąc naszą podróż odwiedziliśmy w mieszkaniu w Kowlu naszego członka, Anatola Sulika, strażnika pamięci polskości na Wołyniu, który w maju br., jadąc na organizowane przez nas sympozjum naukowe w Kołobrzegu, doznał udaru. Prezes W. Bocheński wręczył A. Sulikowi Złoty Jubileuszowy Znak XX-Lecia SWPFG przyznany decyzją Zarządu. Za jego wieloletnią działalność na rzecz kultury i historii naszego narodu złożyliśmy w biurze Wojewody Mazowieckiego wniosek o uhonorowanie A. Sulika Srebrnym Krzyżem Zasługi. Z informacji uzyskanych z biura Wojewody i Kancelarii Prezydenta wynika, że 21.09. Pan Prezydent Komorowski osobiście udekoruje A. Sulika podczas otwierania Cmentarza Wojennego w Bykowni. Mamy nadzieje, że wyniki naszych dotychczasowych działań i badań umożliwią przeprowadzenie w maju przyszłego roku eksploracji miejsc pochówku i ekshumacji szczątków naszych żołnierzy oraz pochowania z należnymi honorami wojskowymi w zbiorowej Mogile Wojennej. Uhonorowanie pamięci naszych poległych żołnierzy, zapomnianych obrońców Rzeczypospolitej, to nasz obowiązek wobec ojczyzny i nie tylko. Jak ważne jest odkrywanie plam historii i czym to jest dla najbliższych poległych NN żołnierzy świadczy fakt, że podczas powrotu z Ukrainy, do prezesa SWPFG zatelefonowała Pani Hanna Kowal z Gdyni, która z uporem przez wiele lat poszukiwała grobu swojego dziadka Henryka Kozłowskiego, w 1939 roku strzelca 1

kompanii baonu KOP „Skalat” z m.p. na II strażnicy w Podwołoczyskach. Nieustępliwość w poszukiwaniach doprowadziła do ustalenia, że strzelec Kozłowski został ciężko ranny na posterunku podczas ataku sowieckiego 17.09.1939 r. i zmarł po ok. 10 minutach. Jest pochowany wraz z NN żołnierzem KOP pochodzącym ze Śląska w bratniej mogile na cmentarzu w Żadnieszówce (obecnie dzielnica Podwołoczysk).

Opracował: **Waldemar Bocheński**

Polski Cmentarz Wojenny w okolicy Kosciuchnowki

☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐

Uroczystość odsłonięcia tablicy upamiętniającej żołnierzy Pułku KOP „Sarny” w kościele p.w. Przemienienia Pańskiego w Sarnach

☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	

Kościół p.w. Św. Antoniego w Korcu

☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	

Okolice Korca

☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐

Lekcja historii w Bibliotece Miejskiej w Zdołbunowie

☐	☐	☐
☐		

W Tynnem

Uczestnicy podróży historycznej w Tynnem: w szkole gminnej, w pobliżu schronu bojowego nr 6 „Piekło”, podczas inwentaryzacji geodezyjnej miejsc pochówków KOP-istów oraz zapalania zniczy przy schronie bojowym nr 9 „Pirat”, gdzie zginął ppor. J. Bołbott.

☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐

☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	

**Kościół Pijarów w Wielkim Międzyrzeczu z XVIII w.
(dawny Międzyrzecz Korecki)**

☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐

Kolegiata Świętej Trójcy w Ołyce (XVII w.)

☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	

Kowel - wizyta u Anatola Sulika, podczas której wręczono złotą odznakę Stowarzyszenia Weteranów Polskich Formacji Granicznych

☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------

